

Praca wydana jest, jak i inne książki tej serii, nakładem stowarzyszenia, którego członkami są dotychczas pracownicy w wymiarze stałym oraz badacze i naukowcy z zagranicy. Zawiera jej tom drugi poświęcony metalom i ich wyrobom, omawia także także, do jakiegokolwiek stopnia, wyrobki ze szkła, ceramiki, kamienia, drewna, kości, łącznie z wyrobami z żelaza i brązu. Wskazuje na to, że autorzy nie są zadowoleni z dotychczasowych wyników i chcą przedstawić nowe dane i wnioski. Wskazuje na to, że autorzy nie są zadowoleni z dotychczasowych wyników i chcą przedstawić nowe dane i wnioski.

Dotyczy: Zolt-Adamičová

K problematike osídlenia stredodunajskej oblasti vo včasnóm stredoveku, praca zbiorowa pod redakcją Z. Čilinskiej, Nitra 1991, 332 ss.

Omawiane wydawnictwo Instytutu Archeologii Słowackiej Akademii Nauk zawiera 10 artykułów dotyczących kultury i osadnictwa Awarów, głównie na ziemiach pół.-zach. Słowacji. Otwiera je esej historyka, A. Avenarius, *Hlavné tendencie súčasného avarologického badania* (s. 3—8), zarysujący główne kierunki badań w ostatnim 20-leciu nad pochodzeniem, strukturą etniczną i kulturą Awarów. Zapoznanej dotąd problematyce roli kobiet w rzeszy awarskiej poświęcone jest studium Z. Čilinskiej, *Postavenie žien v avarskom kaganáte* (s. 9—38). Źródła nekropoliczne i częściowo pisane pozwalają na wyróżnienie Awarek z najwyższej warstwy społecznej (tzw. groby książęce, groby z pochówkami końskimi), przedstawicielkę prostego wolnego ludu (wykonujących część produkcji rzemieślniczej), niewolnic oraz szamanek.

Kolejne dwa artykuły zawierają niezwykle ważne, a dotąd rzadko przeprowadzane, wyniki badań metaloznawczych wybranych zabytków awarskich. M. Longauerová, S. Longauer, Z. Čilinská publikują analizy 14 ozdób (11 okuć pasa i 3 kolczyków) w opracowaniu *Structural Analysis of Ornaments and Jewels from the 7.—8. Century in Želovce* (s. 39—66), natomiast L. Mihok, M. Soláriková, A. Hollý i Z. Čilinská analizują w artykule *Archeometalurgický výskum sečných zbraní z pohrebiska v Želovciach* (s. 67—101) strukturę i sposób wykonania 3 mieczy, 4 szabel i jednego sztyletu (te pierwsze nawiązują do technologii zachodnioeuropejskiej).

Grupa trzech opracowań poświęcona jest pełnej publikacji 83 grobów późnoawarskich (1. poł. VIII w.) z m. Vyškovce nad Iplą. Materiały archeologiczne omawia G. Nevizánsky, *Kostrové pohrebisko z doby avarskej ríše vo Vyškovciach nad Ipl'om* (s. 103—165), antropologiczne M. Vondráková, *Antropologický rozbor kostrového materiálu z pohrebiska z doby avarskej ríše vo Vyškovciach nad Ipl'om* (s. 167—180), zaś archeozoologiczne C. Ambros, *Zvieracie prílohy na pohrebisku vo Vyškovciach nad Ipl'om* (s. 181—183).

J. Ruttkayová w artykule *K problematike osídlenia severozápadného pomedzia avarského kaganátu v 7.—8. stor.* (s. 185—217) próbuje zarysować początki i rozwój zasiedlenia obrzeży kaganatu na obszarze zach. Słowacji, pół. Moraw, Dolnej Austrii, Burgenlandu i pół.-zach. Węgier. Wg autorki do poł. VII w. był to teren zwartego osadnictwa słowiańskiego (m.in. lokalizuje tu państwo Samona); jedynie na południe od Dunaju rejestruje się pojedyncze stanowiska awarskie. Po poł. VII w. do końca

⁶ Podnieść trzeba jednak dość osobliwy system oznaczania rycin, a mianowicie: 1° numerowanie ich odrębnie dla każdego opracowania, 2° w katalogu pochówków rzuty poziome poszczególnych grobów, jak i występujące w nich zabytki nie mają ciągłej numeracji, lecz opatrzone są numerem grobu. Stwarza to utrudnienie w przypadku cytowania konkretnej ryciny i konieczność podawania za każdym razem pełnego tytułu rozdziału i strony.

VIII w. na omawianym obszarze występują liczne cmentarzyska szkieletowe o rytuale pogrzebowym i kulturze typowej dla rzeszy awarskiej; ewentualne wyróżnienie wśród pochowanej tu ludności autochtonów i obcych przybyszów, nie jest w chwili obecnej możliwe.

Obszerna rozprawa J. Zábójníka, *Seriation von Gürtelbeschlaggarnituren aus dem Gebiet der Slowakei und Österreichs (Beitrag zur Chronologie der Zeit des awarischen Kaganats)* (s. 219—321) stanowi jedną z podstawowych pozycji dla klasyfikacji typologiczno-chronologicznej kultury awarskiej, gdyż zawiera analizę korelacyjną okuć pasa, grupy najbardziej dla periodyzacji diagnostycznych zabytków. Autor zestawiał materiały z 241 grobów zbadanych na 38 cmentarzyskach słowackich i austriackich, wyróżniając 601 podstawowych typów okuć; jako kryterium podziału posłużyła mu funkcja w garniturze, kształt, technologia i ornamentyka okazów. W wyniku korelacji otrzymał J. Zábójník siedem różniących się typologicznie i chronologicznie zespołów okuć, na podstawie których ustalił zabytki charakterystyczne dla siedmiu faz: od najstarszej FS (przed 650) do najmłodszej SS IV (780—800 lub do 825). Istotne jest, że prócz wyczerpującego uzasadnienia wniosków, czytelnik otrzymuje pełną bazę źródłową w postaci dwóch tabel z cyfrowo zakodowaną charakterystyką typów i ich frekwencją oraz 42 tablic z rysunkami poszczególnych okazów w skali 1 : 1. Ta ilustracyjna część pracy jest cenna przede wszystkim w odniesieniu do znalezisk z cmentarzysk słowackich, dokumentowanych — szczególnie w starszych pracach — tylko w formie fotografii, wykonywanych często przed konserwacją zabytków. Niestety poważnym niedociągnięciem edytorskim jest opublikowanie diagramu seriacji, zasadniczej przecież podstawy rozważań, w tak bardzo pomniejszonej postaci, że jest on praktycznie nieczytelny i nie nadaje się do dalszego wykorzystania.

Książkę zamyka komunikat J. Zábójníka, M. Horáka, L. Mihoka i M. Solárikovej, *K štúdiu výroby tzv. severotalianskych bronzových kovani* (s. 323—331) o wynikach badań metaloznawczych sześciu okuć pasa z końca VII i początków VIII w., importów z alamańsko-bawarsko-longobardzkiego kręgu kulturowego.

Zasadnicze treści recenzowanej pozycji, wydanej z okazji XII Kongresu UISPP w Bratysławie, są w pełni dostępne dla czytelnika zagranicznego przez zamieszczenie obszernych streszczeń angielskich lub niemieckich; dwa artykuły publikowane są w całości w jednym z tych dwóch języków.

Helena Zoll-Adamikowa

Faint, illegible text, possibly bleed-through from the reverse side of the page.

1998-1999